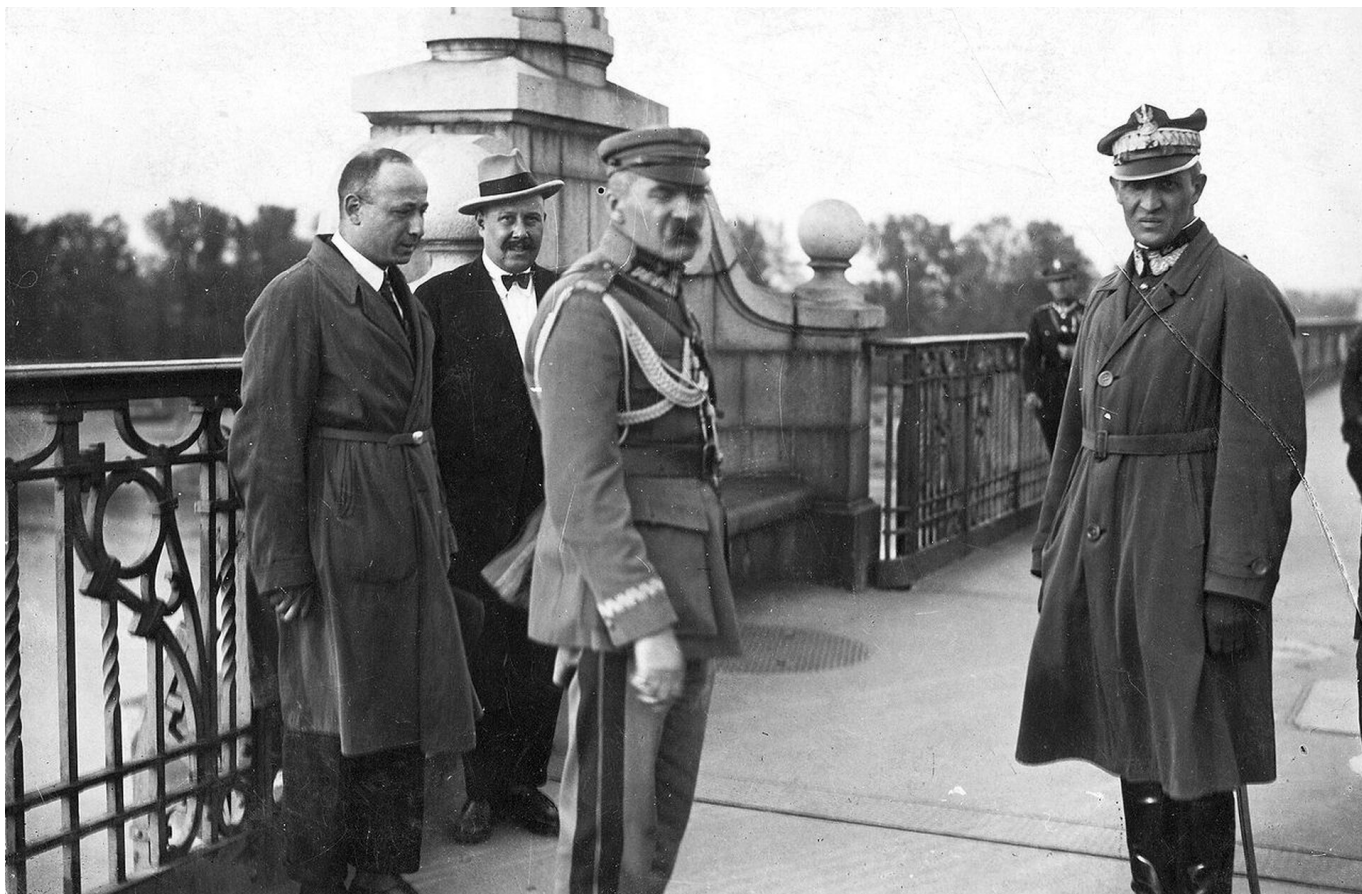

Obóz sanacji i partie polityczne w latach 30. XX wieku

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Linia chronologiczna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jędrzej Giertych, *Tragizm losów Polski*, Warszawa 1937, s. 405.
- Źródło: Rafał Kuzak, *Ostatnie lata II RP 1935-39. Polska po śmierci Józefa Piłsudskiego*, dostępny w internecie: <https://historia.org.pl/2010/02/09/ostatnie-lata-ii-rp-1935-39-polska-po-smierci-jozefa-pilsudskiego/>.
- Źródło: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1935.html>.
- Źródło: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19210440267>.

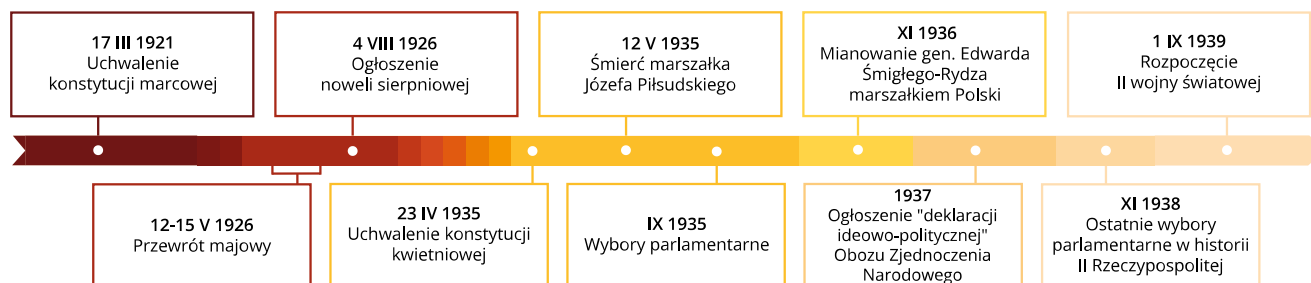

Obóz sanacji i partie polityczne w latach 30. XX wieku

Józef Piłsudski z gen. Gustawem Orliczem-Dreszerem na moście Poniatowskiego tuż po spotkaniu z prezydentem Stanisławem Wojciechowskim, maj 1926 rok.

Źródło: M. Fuks, ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego, domena publiczna.

Po śmierci Józefa Piłsudskiego (12 maja 1935) doszło do przeorganizowania obozu władzy. Rozwiązano Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem (BBWR) i odsunięto od rządów większość grupy pułkowników, m.in. Walerego Sławka. Ukształtowały się dwa główne ośrodki władzy: tzw. GISZ przy nowym Generalnym Inspektorze Sił Zbrojnych Edwardzie Rydzu-Śmigłym i tzw. Zamek przy prezydencie Ignacym Mościckim. Silną pozycję miał także minister spraw zagranicznych Józef Beck.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Opisziesz, czym była sanacja i w jaki sposób obóz ten funkcjonował po śmierci Józefa Piłsudskiego.

- Scharakteryzujesz partie polityczne działające w latach 30. XX w. w II Rzeczypospolitej.
- Wyjaśnisz, które z ugrupowań zbliżało się w swoich poglądach do radykalnych ruchów polityczno-społecznych we Włoszech i Niemczech.

Przeorganizowanie obozu władzy

Po ciężkiej chorobie 12 maja 1935 r. zmarł Józef Piłsudski, który aż do ostatnich chwil decydował w dużej mierze o polityce wewnętrznej i zagranicznej Polski. On też był filarem bloku rządzącego, nazywanego potocznie obozem [sanacyjnym](#). Gdy niespodziewanie Marszałka zabrakło, szybko doszło do kryzysu i rozpadu w kierującym krajem ugrupowaniu. Problemem stało się wyłonienie osoby, która przejęłaby rolę Piłsudskiego.

Jeszcze za życia Marszałka o pozycję w obozie sanacyjnym rywalizowały dwie frakcje.

Pierwszej przewodził prezydent Ignacy Mościcki, członkowie drugiej skupili się wokół Walerego Sławka, bliskiego współpracownika Piłsudskiego, który w 1927 r. założył [Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem](#). Ten czołowy polityk sanacyjny

liczył, że po wyborach do parlamentu w 1935 r. Mościcki złoży urząd, a on go przejmie. Jednak Ignacy Mościcki nie zamierzał zgadzać się na taki układ – w 1933 r. został wybrany na drugą kadencję, na kolejne siedem lat, a Konstytucja kwietniowa (na której zależało członkom BBWR-u i którą sami przegłosowali) nie pozwalała na odwołanie prezydenta. Rozczarowany wynikiem Walery Sławek rozwiązał BBWR, zaczął też powoli tracić pozycję w życiu politycznym II Rzeczypospolitej.

Tymczasem na znaczeniu zyskiwał gen. Edward Rydz-Śmigły. Wkrótce po śmierci Piłsudskiego został mianowany Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych (GISZ). Oprócz istniejącej tzw. grupy zamkowej, skupionej wokół Mościckiego oraz wicepremiera Eugeniusza Kwiatkowskiego, powstał kolejny ośrodek władzy – tzw. grupa GISZ. W jej skład wchodził głównie wojskowi, którzy opowiadali się za ostrym kursem wobec opozycji. Istniał jeszcze obóz zwolenników ministra spraw zagranicznych Józefa Becka, ale on sam w politycznych rozsadach starał się zajmować neutralne stanowisko.

W maju 1936 r. wszystkie ugrupowania doszły do porozumienia i kompromisu. Rząd Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego ustąpił, a misję utworzenia nowego gabinetu

Edward Rydz-Śmigły i Kazimierz Sosnkowski niosą trumnę z ciałem marszałka Piłsudskiego do krypty na Wawelu.

Wyjaśnij znaczenie miejsca pochówku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

powierzono gen. Felicjanowi Sławojowi Składkowskiemu. Rząd ten pełnił swoją funkcję aż do 30 września 1939 r.

Sanacja utworzyła w 1937 r. nową organizację – [Obóz Zjednoczenia Narodowego](#) (OZN, zwany potocznie Ozonem), który łączył dotychczasową koncepcję silnego państwa z endeckimi ideami narodowymi. Nawiązywał też do solidaryzmu społecznego, głosząc konieczność industrializacji, rozwiązania problemów przeludnienia wsi, upowszechnienia oświaty i współpracy z mniejszościami narodowymi.

Logo organizacji Obozu Zjednoczenia Narodowego (OZN).

Źródło: Dahn, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Polskie partie polityczne w dobie dyktatury

Opozycja parlamentarna, odsunięta od odpowiedzialności za rządy, uległa radykalizacji. Roman Dmowski powołał w 1926 r. [Obóz Wielkiej Polski](#) (OWP). Jego członkowie nosili jednolite jasne koszule i wojskowe pasy z koalicijkami. Była to skrajnie prawicowa, nacjonalistyczna organizacja pozaparlamentarna występująca przeciw sanacji, lewicy oraz mniejszościom narodowym, a szczególnie przeciw Żydom. W 1933 r. władze sanacyjne rozwiązały OWP

w odpowiedzi na wywoływane przez tę organizację antysemickie zamieszki uliczne. Część jej byłych działaczy utworzyła Obóz Narodowo-Radykalny (ONR), postulujący m.in. pozbawienie Żydów praw obywatelskich. ONR jednak zdelegalizowano, a organizacja, działając w konspiracji, podzieliła się na ONR-ABC i ONR-Falanga. W 1928 r. parlamentarny Związek Ludowo-Narodowy (ZLN) przekształcono w Stronnictwo Narodowe.

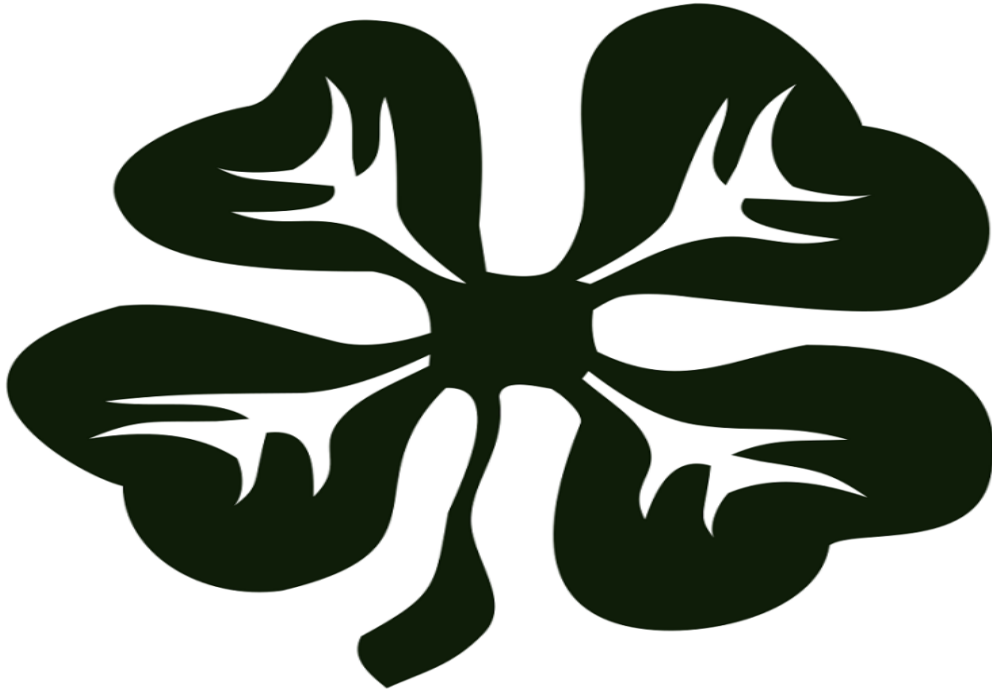
Józef Beck – senator IV kadencji Senatu II RP (1935–1938).

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Policja rozprasza formujący się pochód uczestników zjazdu. Na pierwszym planie widoczni umundurowani członkowie Obozu Wielkiej Polski (w piaskowych koszulkach i granatowych spodniach i beretach).

Źródło: ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego, domena publiczna.

Logo Stronnictwa Ludowego.

Źródło: Dahn, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

W 1931 r. nastąpiło zjednoczenie ruchu ludowego. PSL-Piast, PSL-Wyzwolenie i Stronnictwo Chłopskie utworzyły [Stronnictwo Ludowe](#) (SL). W 1937 r. ugrupowania centrowe, chadecja i NPR, połączyły się w Stronnictwo Pracy (SP). W 1939 r. przeciwni Ozonowi lewicowi piłsudczycy powołali Stronnictwo Demokratyczne (SD).

Najsilniejszą partią lewicową pozostała Polska Partia Socjalistyczna (PPS). Nielegalną w Polsce Komunistyczną Partię Polski (KPP) rozwiązał [Komintern](#) na początku 1938 r., po czystkach, jakie nastąpiły w ZSRS. Wcześniej już w Związku Sowieckim rozstrzelano większość przywódców tej partii. Ocaleni ci, którzy siedzieli w tym czasie w polskich więzieniach.

Słownik

Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem (BBWR)

założony po przewrocie majowym w 1927 r. przez Walerego Sławka, rozwiązany w 1935 r.; skupiał działaczy o różnych poglądach politycznych popierających politykę Józefa Piłsudskiego

Komintern (III Międzynarodówka)

międzynarodowa organizacja komunistyczna, założona przez Włodzimierza Lenina w Moskwie 1919 r., w jej skład weszło 19 partii komunistycznych; została rozwiązana przez Stalina w 1943 r.

Obóz Zjednoczenia Narodowego (OZN)

powołany w 1937 r. przez płk. Adama Koca w miejsce Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem

Obóz Wielkiej Polski (OWP)

radykałna organizacja polityczna o charakterze prawicowym i nacjonalistycznym, utworzona z inicjatywy Romana Dmowskiego w grudniu 1926 r.; podkreślała swoje przywiązanie do religii katolickiej, głosiła idee rezygnacji z ustroju demokratyczno-parlamentarnego oraz utworzenie państwa narodowego, w którym ograniczono by wpływ obywateli pochodzenia żydowskiego (aż do całkowitego wykluczenia ich z życia gospodarczo-politycznego), a mniejszości słowiańskie poddane byłyby polonizacji

sanacja

(z łac. *sanatio* – odnowienie) system rządów ustanowiony po zamachu majowym z 1926 r., w wyniku którego do władzy doszli ludzie związani z Józefem Piłsudskim; celem tych rządów było uzdrowienie sytuacji w kraju

Stronnictwo Ludowe

reprezentująca chłopów partia polityczna, powstała w marcu 1931 r. z połączenia trzech innych chłopskich partii: PSL-Piast, PSL-Wyzwolenie oraz Stronnictwa Chłopskiego; głosiła hasła m.in. reformy rolnej bez odszkodowania, a także uspołecznienia wybranych gałęzi gospodarki

Słowa kluczowe

obozы narodowe, partie polityczne, sanacja, dzieje II Rzeczypospolitej, BBWR, Obóz Zjednoczenia Narodowego

Bibliografia

O. Terlecki, *Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1985.

S. Cat-Mackiewicz, *Historia Polski od 11 listopada 1918 do 17 września 1939*, Warszawa 1989.

A. Chojnowski, *BBWR – antypartyjna partia piłsudczyków*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2008, nr 5–6.

Linia chronologiczna

Polecenie 1

Wyjaśnij, dlaczego i w jaki sposób Józef Piłsudski prowadził walkę z opozycją w czasach rządów sanacji.

Twoja odpowiedź

Polecenie 2

Opisz, jakie zmiany dokonały się na polskiej scenie politycznej po śmierci Piłsudskiego.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DTWZ9K28b>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Obóz sanacji po śmierci Piłsudskiego – część pierwsza*.

Polecenie 2

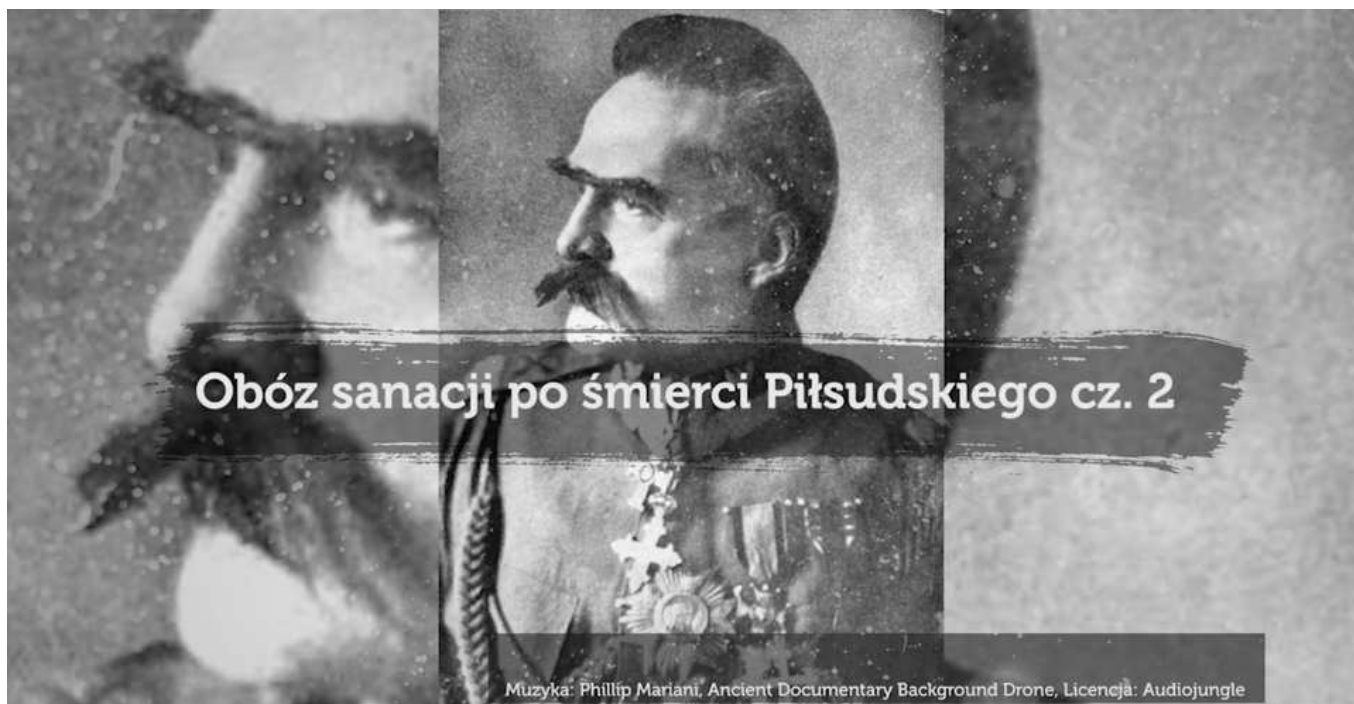
Scharakteryzuj podział obozu sanacyjnego na mniejsze ugrupowania.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Opisz przebieg i znaczenie konfliktu między Ignacym Mościckim a Walerym Sławkiem.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DTWZ9K28b>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Obóz sanacji po śmierci Piłsudskiego – część druga*.

Polecenie 4

Wymień ustalenia, jakie zapadły w 1935 r., po zawarciu porozumienia między tzw. grupą zamkową a osobami skupionymi wokół gen. Rydza-Śmigłego.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Scharakteryzuj program Obozu Zjednoczenia Narodowego. Wskaż odwołania OZN-u do autorytarnych ideologii.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 1

Wymień i scharakteryzuj najważniejsze polskie partie polityczne z czasów opisanych w lekcji.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z poniższymi tekstami źródłowymi i na ich podstawie wykonaj polecenia.

Tekst A

((Rafał Kuzak

Ostatnie lata II RP 1935-39. Polska po śmierci Józefa Piłsudskiego

Postępujący w obozie sanacyjnym proces „dekompozycji” spowodował utworzenie początkowo trzech ośrodków władzy, a mianowicie: „grupy zamkowej” skupionej wokół prezydenta Mościckiego, grupy GISZ Śmigłego-Rydza i coraz bardziej tracącej na znaczeniu grupy „pułkowników” z Walerym Sławkiem na czele, który osłabił jeszcze bardziej swą pozycję rozwiązując 30 października 1935 r. Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem, motywując ten krok wypełnieniem przez niego wyznaczonych celów. Postępowanie Sławka pozwoliło Śmigłemu skupić wokół siebie znaczną grupę ludzi widzących w nim człowieka zdolnego reprezentować ideę państwowotwórczą, pozycja Śmigłego jeszcze wzrosła, gdy majowy zjazd Związku Legionistów (1936) pozbawił Sławka stanowiska komendanta.

Źródło: Rafał Kuzak, *Ostatnie lata II RP 1935-39. Polska po śmierci Józefa Piłsudskiego*, dostępny w internecie: <https://historia.org.pl/2010/02/09/ostatnie-lata-ii-rp-1935-39-polska-po-smierci-jozefa-pilsudskiego/>.

Tekst B

((Jędrzej Giertych

Tragizm losów Polski

Stosunki polityczne w Polsce coraz wyraźniej kształtują się w tym duchu, że Polska dzieli się na dwa wielkie, walczące ze sobą obozy. Po jednej stronie stoi obóz narodowy. Po drugiej stronie stoją żydzi* – oraz

ci wszyscy, którzy swoją siłę i znaczenie czerpią z żydowskiego poparcia, a których istotną rolą jest służenie żydom za parawan. Między tymi dwoma obozami dojść musi w końcu do decydującego starcia. Obóz narodowy w starciu tym dążyć będzie do całkowitego zlikwidowania sprawy żydowskiej w Polsce drogą zmuszenia żydów do całkowitej emigracji, do całkowitego zlikwidowania wpływów żydowskich oraz do oparcia całego życia Polski na podstawie narodowej i uczynienia Polski z powrotem tym, czym była przed „potopem” szwedzkim. Obóz żydowski w starciu tym dążyć będzie świądomie (a obóz żydofilski dopomagać mu w tym będzie nieświadomie), do ugruntowania władzy żydowskiej w Polsce.

Źródło: Jędrzej Giertych, *Tragizm losów Polski*, Warszawa 1937, s. 405.

Uzupełnij poniższą tabelę, przeciągając we właściwe miejsca nazwy trzech ugrupowań, które powstały po śmierci Józefa Piłsudskiego, oraz nazwiska ich przedstawicieli.

grupa zamkowa, grupa GISZ, grupa pułkowników

Nazwa ugrupowania		Przedstawiciel
grupa zamkowa		
grupa GISZ		
grupa pułkowników		

Porównaj oba źródła i rozstrzygnij, czy tekst B odnosi się do tych samych obozów władzy co tekst A. Uzasadnij odpowiedź.

Rozstrzygnięcie:

Tak

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj poniższe teksty źródłowe i na ich podstawie wykonaj polecenia.

Tekst A

Artkuł 2.

Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Organami Narodu w zakresie ustawodawstwa są Sejm i Senat, w zakresie władzy wykonawczej – Prezydent Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi ministrami, w zakresie wymiaru sprawiedliwości – niezawisłe Sądy.

Artkuł 48.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje Państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych Państwa Polskiego do państw obcych.

Artkuł 51.

Za czynności urzędowe Prezydent Rzeczypospolitej nie jest odpowiedzialny ani parlamentarnie, ani cywilnie. Za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji lub przestępstwa karne – Prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko przez Sejm uchwałą powziętą większością 3/5 głosów, przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Sprawę rozpatruje i wyrok wydaje Trybunał Stanu według postanowień osobnej ustawy. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu – Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

Artykuł 2

- (1) Na czele Państwa stoi Prezydent Rzeczypospolitej.
- (2) Na Nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historii za losy Państwa.
- (3) Jego obowiązkiem naczelnym jest troska o dobro Państwa, gotowość obronną i stanowisko wśród narodów świata.
- (4) W jego osobie skupia się jednolita i niepodzielna władza państwowa.

Artykuł 3

- (1) Organami Państwa, pozostającymi pod zwierzchnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej, są: Rząd, Sejm, Senat, Siły Zbrojne, Sądy, Kontrola Państwowa.
- (2) Ich zadaniem naczelnym jest służenie Rzeczypospolitej.

Źródło: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1935.html>.

Wyjaśnij, z jakich dokumentów pochodzą cytowane fragmenty źródeł. Podaj pełną nazwę oraz pełną datę ich uchwalenia.

Tvoja odpowiedź

Porównaj oba źródła i na ich podstawie wskaż różnicę między zakresem władzy wykonawczej prezydenta.

Twoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Kalinowska

Przedmiot: Historia

Temat: Obóz sanacji i partie polityczne w latach 30. XX wieku

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:

2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia takie pojęcia jak m.in.: sanacja, OZN, BBWR, grupa zamkowa, grupa GISZ;
- charakteryzuje rozpad obozu sanacji po śmierci Józefa Piłsudskiego na mniejsze ugrupowania;
- omawia partie polityczne działające w latach 30. XX w. w II Rzeczypospolitej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);

- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Przybliżenie przez nauczyciela wyświetlonych na tablicy: tematu i celów lekcji.
Określenie wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.
2. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta:
W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej?

Faza realizacyjna:

1. Praca z tekstem. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu dotyczącego obozu sanacyjnego po śmierci Józefa Piłsudskiego oraz działających partii politycznych. Uwaga: każde z pytań powinno rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Uczniowie spacerują po klasie i na umówiony dźwięk znajdują kogoś do pary, następnie zadają pytania sformułowane podczas czytania tekstu i na nie odpowiadają.
2. Praca z pierwszym multimedium („Linia chronologiczna”). Nauczyciel czyta polecenie 2: „Wyjaśnij, dlaczego i w jaki sposób Józef Piłsudski prowadził walkę z opozycją w czasach rządów sanacji” i prosi uczniów, aby wykonali je w parach. Wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia informacje.
3. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Nauczyciel czyta treść polecenia 4 i prosi uczniów, aby w parach przygotowali rozwiązanie na podstawie materiału, który zaraz zostanie wyświetlony na tablicy. Odtwarza drugi film, a uczniowie przedstawiają ustalenia, jakie zapadły w 1935 r., po zawarciu porozumienia między tzw. grupą zamkową a osobami skupionymi wokół gen. Rydza-Śmigłego. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie 5.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi wybranego ucznia albo uczennicę (może być ochotnik) o podsumowanie lekcji „Obóz sanacji i partie polityczne w latach 30. XX w.". Pyta, który element był dla uczniów trudny i dlaczego.
2. Na zakończenie nauczyciel podsumowuje przebieg zajęć i ocenia pracę uczniów.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia nr 2 i 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

O. Terlecki, *Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1985.

S. Cat-Mackiewicz, *Historia Polski od 11 listopada 1918 do 17 września 1939*, Warszawa 1989.

A. Chojnowski, *BBWR – antypartyjna partia piłsudczyków*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2008, nr 5–6.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z informacjami w sekcji „Linia chronologiczna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.